

Pars quarta.

Nouissimis quattuor suprapositis eorumque duobus ex-
liter ac breuiter terminatis: ordine sequenti sum-
mo nos docente magistro consideremus supplicia
dānatorum. hoc enim fiat inter quattuor nouissima
loco tertio memorandū. ¶ **S. i.** **S**ūme namque est nobis uti-
le inferni considerare nouissima: iugiter ante metis oculos po-
nere. frequenti meditatione reuoluere. necnō et in memoria
uiuaciter retinere miseras infernales. ut eas timere et timē
dovitare. discamus peccata cuncta cauere ne fiant. et iā fa-
cta diluere ac penitentiā salutarē agere studeamus. sicut do-
cet et hortat prosper in li. de uita p̄tēplatiua dicens. Ad penā
que peccato debet: mens anteq̄ peccet aspiciat. cruciatus ac
dolores q̄ sequi solēt p̄ctōrē carnalibus incētiuis opponat et
nihil eā peccata delectet: nec ad peccādū delectatio ulla car-
nalis inclinet. Si enī eo tpe quo quis peccare deliberat: attē-
ta mente p̄sideret que pena exspectet in suis facinoribus de-
p̄henfos. quod supplicium p̄ictos excruciet. quis tremor mē-
bra quatiat. pallor ora pfundat. q̄tū deniq̄ et execrabile oī-
bus reddat/etiā ip̄m sordide opinionis opprobrium. nescio
an possit quibuslibet uitiis accommodare p̄sensū. ¶ **Para.**
.ii. **C**onsideret igit̄ vnus quisq̄ pfunde ac uigilanter atten-
dat: q̄ in inferno est suppliciorum et miseriā diuersitas in-
merabilis. acerbitas intolerabilis. eternitas interminabilis
Primo quidā ibi est penarū diuersitas. sicut ex pluribus scri-
pture sacre locis elicif: et a sanctis salubriter edocemur. Nā
in inferno tanta est uarietas dolorum et miseriā diuersitas:
q̄ nec lingua posset exprimere: nec intellectus comprehen-
dere: nec mēs hominis cogitare. sicut etiā quidā gētilis ait
Non mihi si centum lingue sint: oraq̄ centū. Ferrea uox oīs
scelearū p̄rēdere formas. Oīa penarū p̄currere noīa possū. Si
cut enī oculos nō uidit: nec auris audit: nec in cor hoīs ascē-
dit q̄ p̄pauit deus his q̄ diligūt eū. Sic p̄fecto debemus agno-
scere q̄ hūan⁹ oculus nūq̄ uidit nec auris audiuit/ nec in cor
hoīs ascēdit q̄ta sint mala q̄ p̄pauit de⁹ his q̄ offēderūt eū. li-
cet aut̄ innumerabilia sint et ineffabilia: nō tñ oīno tacere uolu-
mus/ nec silētio coopire debemus: sed de innumerabilib⁹ aliq̄

numerare et de ineffabilibus pauca et breuiter effari studebimus: ut et nobis et aliis cogitādi matīā p̄beam⁹. ¶ §. iii.

Est igit sciendū q̄ ibi erit pena duplex. videlz pena dāni et pena sensus. Pena dāni nihil aliud ē q̄ eterna carētia diuini visiois ppt̄ demerita pp̄ria. Eterna dico ad drām pene purgatorij q̄ nō est etna. ppt̄ demerita pp̄ria ad drām pene purgatorij q̄ sine purgatiōe ab originali pctō decesserūt/ q̄ et si p̄petuo diuina careāt visioe: nō tñ ppt̄ aliquō actuale uel p̄sonale pctm̄. Pena sensus multiplex est. Nā qdā ptinet ad sensū interiorē. qdā ad exteriorē. i. qdā ad corpus et qdā ad animā: sicut enumerādo patebit. Est eī in inferno acerbitas ardoris. atrocitas algoris. fetoris imensitas. et fumi obscuritas. tenebra palpabilis. p̄cella terribilis. penuria famis. ariditas sitis. attritio verberū. p̄strictio cathenarū. morsus serpentum. p̄sortiū demonū. turpitudine horribilis. p̄derositas imbecillitas timor et horror. pudor et dolor. vlulatus et gemitus. fletus et stridor dentū/ ire/ discordie/ odiū/ inimicie/ blaphemie/ punctiōes/ et tortiones/ amaritudines/ et terrores/ opprobriū et cōfusio/ seruitus et tristitia/ desolatio et desperatio. Sed qm̄ longū esset de singulis istorū sigillatim p̄sequēdo differere. saltē breuiter ad declarationē istorū tam scripture sacre snias q̄ scōrū testionia p̄feramus. ¶ §. iii.

De acerbitate ardoris d̄r̄ iob. xx. Deuorabit eū. i. ipiū ignis q̄ nō succendit. sup̄ qd̄ ait greg. Iehēne ignis cū sit corporeus et in se missos reprobos corporalk̄ exurat/ nec hūano studio succēdit. nec lignis nutrit: sed semel creatus durat inextinguibilis. nec succēssione indiget/ nec ardore caret. Sciendū vero est q̄ reprobī q̄a ex aīa s̄il et carne peccauerūt. illic in carne pariter et aīa cruciant̄. Vñ bñ p̄ psal. d̄r̄. Pones eos i chibanū ignis in t̄p̄e uultus tui. dñs in ira sua conturbabit eos: et deuorabit eos ignis. Chibanus nanq̄ intrinsecus ardet. is vero qui deuoratur ab igne ab exteriori parte incipit cōcremari. ut ergo sacra eloquia reprobos ardere interius et exterius demonstrarent: eos ab igne deuorari et vt chibanū pontestantur: ut et per ignem deuorentur in corpore/ et per dolorem ardeant in mente. ¶ Paragraphus. v. ¶ De ardore

Quarta pars.

simul et frigore dicit iob. xxiii. Ad calorem nimium transibunt ab aquis niuium. Impii namque ut acius torquentur ad ardorem immensum de glaciali frigore subito regyranf. De fetore vero dicit isa. xxxiiii. De cadaveribus eorum ascendit fetor. Nullum enim sterquilinum vilis, nullum cadaver fetidius corporibus impiorum. Cogita ergo quod ineffabilis erit fetor innumerabili multitudine corporum fetidorum. ¶ Paragrap. vi.

¶ De igne simul et fetore dicit apo. xx. Beltia et pseudo prophete missi sunt in stagnum ignis et sulphuris. Unde in figuram huius cum dominus sodomam et gomorram punire decreuisset: puniuit eos igne et sulphure. Sic etiam peccatores qui et peruersis desiderijs et fetore carnis arserunt: iuste in igne et sulphure penas luunt. In mentibus etiam nostris quotiens feda carnis delectatio dominat: sulphureo quodam fetore conspergitur, sicut scriptum est iob. xx. Aspergatur in tabernaculo eius sulphur: et ex carnis delectatione disponit anima ut igne sulphureo succendatur. ¶ Para. vii. ¶ De ardore fetore et fumo simul dicit apoca. ix. quod de puteo abyssi fumus exiit: et quasi fumus fornacis magne: et occisa est tertia pars hominum de igne, fumo, et sulphure. Prima pars hominum comprehendit beatos, secundam viuos, tertia mortuos infernali incendio cruciandos. Item isa. xxxiiii. Conuertent torrentes eius in sulphur: et erit terra eius in picem ardentem: et non extinguetur in sempiternum, et ascendet fumus in generatione et generatione et desolabitur in secula seculorum. ¶ S. viii. ¶ De igne, sulphure, et cella tempestuose iugiter irruente: et restrictione cathenarum ardentium perpetuo detinente, ait ps. Pluet super peccatores lazarus, ignis, sulphur: et spiritus cellarum per calicem eorum. sap. xvii. dicitur quod vna cathena tenebrarum erant omnes colligati. Et iob. xxxvi. Si in cathenis fuerint vinciantur funibus paupertatis indicabit eis opera sua, quod dicitur de peccatoribus adhuc in mundo viuentibus si perseuerauerint in peccatis donec ligati fuerint in cathenis infernalibus: ubi omnem egestatis inopia sustinebunt, id est peccato indicabit eis malignitatem cordium, iniquitatem operum, grauitatem quoque innumerarum peccatorum: et inexcogitata supplicia tormentorum. Indicabit inquam eis quod prius prouidere neglexerunt, nec credent

voluerūt. De pcella dicit spāliter quidā viro sc̄to fuisse diuinitus reuelatū: q̄ ex mobilitate et cursu aeris tāta erit ibi tēpestas et impetus q̄ subito et q̄si in ictu oculi reprobos quasi ab oriēte in occidēs vehemēter impellet. et ex illo motu q̄ dā terribilis sonus q̄si tonitruū magnum exurget. et hoc eis ineffabilis pena fiet.

¶ §. ix. **¶ De tenebris** horrēdis dī iob x. dimitte me ut plangā paululū dolorē meū anteq̄ vadā et nō reuertar ad terrā miserie et tenebrarū r̄c̄. Hec auctoritas infra diffusius exponet. Itē quidā in exēplū oīm ipiorū dicit math. xxii. Ligatis manibus eius et pedibus: picite eū in tenebras exteriores. Quid est autē manibus et pedibus alligari nisi oī bona actiōe et euasiōe p̄uari. sicut in tenebras exteriores mitti nihil aliud erit q̄ a deo qui est mentiū lumē expelli. Sciendū ē autē q̄ sūt ibi tenebre multiplices. sic ifra de darabif.

¶ §. x. **¶ De egestate famis** ait greg. exponēs illud iob. vi. In vastitate et fame ridebis. Si vastitas famēq̄ cruciat. q̄a nō solū foris tormēta sentiūt: sed etiā intus in edie peste moriunt. vastat iehēna: q̄a p̄cremat. fame interficit. q̄a faciē suā illis redemptor abscondit. Sicut ei beati in regno celorum eterna et beate de pane vite satiens. sicut scriptū est luce. xiiii. Beatus qui māducabit panē in regno dei: sic merito famis inedia moriunt qui p̄petuo pane vite priuantur.

¶ §. xi. **¶ De ariditate sitis** habemus exemplum luce. xvi. de diuite epulone q̄ pre nimio sitis ardore deficiens: necessitate cōpulsus guttam aque petiit ad refrigerium lingue sue nec tñ potuit impetrare. Dicebat enī pater abrahā miserere mei et mitte lazaru ut intingat extremū sui digiti in aquam et refrigeret linguā meam. quia crucior in hac flāma. Cui respondit abrahā. Recordare fili quia recepisti bona in vita tua et lazarus similiter mala: nunc vero hic consolaf. tu vero cruciaris. Iste p̄ omnibus mūdi diuitiis vnā guttam aque impetrare non posset.

¶ Para. xii. **¶ De genu/ clamore/ eiulatu/ et fletu** dicitur luce. vi. Ve vobis diuitibus qui habetis hic consolationē vestrā. quia plorabitis et flebitis vos. Item isa. xlv. Ecce serui mei comedent et vos esurietis. ecce serui mei bibent et vos sitietis. ecce serui mei letabunt et vos

Pars quarta.

confundemini. ecce serui mei laudabunt pre exultatione cordis et vos clamabitis pre dolore cordis : et ꝑ tritione spiritus ululabit. ¶ Paragra. xiii. ¶ De attritione verberꝝ dicit puer. xix. Parata sunt derisoribus supplicia et mallei ꝑcutientes stultorꝝ corporibus. ¶ Paragra. xiiii. ¶ De puncti onibus et tortionibus dicit. isa. xiii. tortiones et dolores te nebunt: quasi parturiens dolebit. ¶ Parag. xv. ¶ De amaritudinē vero dicit isa. xxiiii. Amara erit potio bibentibus illam. Et deu. xxxii. De vinea sodomorꝝ vinea eorꝝ et de sub vrbanis gomorre. vna eorꝝ vna fellis et botrus amarissimus fel draconū vinum eorꝝ. et venenū aspidū insanabile. Itē hie re. ix. Ecce cibabo populum meū absinthio: et dabo ei bibere aquā fellis. De pluribus istorꝝ simul dicit deutro. xxxii. Ignis succēsus est infurore meo et ardebit usqꝫ ad inferni no uissima : deuorabitqꝫ terrā cum germine suo et montiū fundamenia comburet. ꝑgregabo sup eos mala et sagittas meas complebo in eis. cōsumenť fame et deuorabūt eos aues morfu amarissimo. dentes bestiarꝝ immittā in eos cum furore trahentiū sup terram atqꝫ serpentiū. ¶ Paragra. xvi. ¶ De turpitudine et fetore corporꝝ damnatorum ait ansel. qꝫ quilibet eorꝝ erit sceno et omni cadauere fetidior. et omi fuligine turpior. Et sicut de sanctis canimus: sancti tui dñe flore bunt sicut liliū ⁊ sic odor balsami erunt ante te. Et illud fulgebunt iusti sicut sol ⁊ c. Sic de reprobis dici potest qꝫ fete bunt sicut sterquiliniū et sicut cadauer putridum erunt. Reuera nullus fetor est illorꝝ fetori compabilis. nulla turpitudō potest inueniri eorum turpitudinī similis in hoc mundo De ponderositate vero dicit anselmus: qꝫ impius in inferno tanto penarum premes pondere ut nec pedem vel manū, vť aliquid corporis possit mouere. Item corpus eius ꝑpriū erit pondus ei grauissimū et sarcina importabilis: quam tamen deponere non licebit. ¶ Paragra. xvii. ¶ De imbecillitate similiter ait ansel. qꝫ sic imbecillis erit quilibet reprobꝝ vt nec verum possit a suis oculis amouere. ¶ Paragra. xviii ¶ De infirmitate vero dicit idem ansel. Tanta scias egritudinē iniustum quēlibet infirmari vt ei nullo medicamine valeat subueniri. Sicut autem in beatis erit ꝑfecta sanitas taz.

in singulis membris q̄ in toto corpore: sic in corporibus re-
pboꝝ et in singulis eorꝝ mebris erit infirmitas incurabilis
et dolor incōparabilis: sicut scriptū est de impio iob. xx. Ois
dolor irruet in eū. ¶ **§. xix.** De seruitute vero scias q̄ ser-
uitute grauissima et vilissima cōprement, et tanq̄ serui neq̄
seruili ter punient et in vilissimo carcere seruili ter tenebunt
ac in cathenis igneis artabunt. Deniq̄ sicut ait ansef. ad oia
q̄ noluerit impius cogef: et ab oibus q̄ voluerit phibeat: sic
nihilominus exhonorabit ut in vilissimū fetorē deiectus eti
am verumū domino subiciat. ¶ **§. xx.** De ira etiā dicit q̄
impī erūt vltra oīm bestiarꝝ insaniā iracūdi et p̄ nimia im-
patiētia et furore p̄tinue pturbati. sicut ait ps. Dñs in ira sua
pturbabit eos: et deuorabit eos ignis. Vñ et ex imensa per-
turbatiōe p̄p̄ent in blaphemias creatoris. sicut scriptū est
apo. xvi. Māducauerūt linguas suas p̄ dolore. oia corporū
suorꝝ mebra si possent p̄ furore nimis laceraret. ecce furor ī
patiētie. Et sequit̄ ibi. Et blaphemauerūt deum celi p̄ dolori-
bus et vulneribus suis. ¶ **§. xxi.** De odio quoq̄ scias q̄ in
ter impios sūmū est odiū. odiūt enī deū et iustitiā punientē
nec eos de tantis cruciatibus liberantē. nec aliquat̄ eorꝝ do-
lores et supplicia uel modicū mitigantē. Odiūt nihilominꝰ
oīs alios: odiunt etiā seipsos. Vñ ex odio et tedio vite sue
mortē desiderāt. sicut dicit apo. ix. Querēt hoies mortē et n̄
inueniēt eam: et desiderabūt mori et fugiet mors ab eis. De
odio vero ad deū dicit ps. Supbia eorꝝ q̄ te oderūt ascēdit sp̄
Erūt etiā in odiū dei et scōꝝ oīm: sicut ait ansef. Malū quē
q̄ deus: oēsq̄ scī sic habebūt odio ut nec eū adiuuēt in ope v̄l
cōpatiant̄ in corpe. Ibi etiā nec amicus amico: nec p̄r filio:
nec m̄r filie: nec filii parētibus cōpatient. ¶ **§. xxii.** De di-
scordia vero scias q̄ ī sūma discordia sp̄ erūt: sic ait ansef. ma-
li in discordia tāta p̄sistēt: ut eorꝝ corpus et aīa sp̄ dissideāt
Nam et corpus animaz odio habebit: eo q̄ vnq̄ male cogi-
tauerit. Et anima corpus q̄ mala cogitata opere compleue-
rit pro quibus omnibus torquentur in penis. Inter ipsos si-
militer est semper iurgium. Et sicut ait sapiens ecclesiastici.
xli. De patre impio cōqueruntur impīi filii. quia videlicet

Quarta pars.

non eos ad salutē necessaria docuerūt. nec eos delinquentes corripuerūt. nec cōpescuerūt a malis. nec eis vtilia monuerunt. Parentes vero de filiis quia propter eos laborauerunt solliciti fuerūt ac forsitan multa male adquisierunt : et male adq̄sita nō restituerūt. nec de iuste possessis elemosinas erogauerunt. ¶ Paragra. xxiii. ¶ De desolatione manifestū ē quia nec vnus eorū cōpatief alteri. nec vnus poterit alterū p̄solari : nec beati cōpatient eorū miseris. quinimo letabitur in stus cū viderit vindictā. Et hic. Quis miserebit tui aut quis p̄tristabit p̄ te. aut quis ibit ad rogandū p̄ pace tua. q. d. nullus. Itē nulla p̄ eis facta suffragia : elemosine erogate : missae celebrate. orōnes queq̄ uel p̄nie / si fierent possent eis p̄desse. nec ipsi p̄ seipsis exaudirent in aliquo. Vnde diues ille epulo nec guttā aque potuit impetrare. luce. xvi. Sed quid ē domine deus nūc cū nobis preceperis p̄ inimicis nostris orare. math. v. Orate p̄ p̄sequentibus et calūniantibus vos : quō non orabimus saltē p̄ caris nostris damnatis. Nimirū p̄ inimicis orandū est eo t̄pe quo p̄nt ad fructuosā p̄niā puenire. Dānati autē cū nō possint ad opera mīe reuocari : nihil eis p̄ orationū suffragia poterit impetrari. Eadē enī causa est ut non oreē p̄ diabolo et angelis eius eterno supplicio dānatis : que nūc etiā causa est ut non orent sancti p̄ infidelibus impiisq̄ dānatis. Nā vbi nullū meritū cooperatū fuerit in hac vita : frustra requirunt suffragia post hanc vitā. De terroribus et horroribus / tristitia / et desperatione iam satis cito dicemus. Ex predictis patet q̄ in inferno erit penarū diuersitas.

Sermo. ii. de penarū infernaliū acerbitate : p̄tinēs §. iiii. ¶ §. i.

Secundo erit ibi tormētorū acerbitas inexplicabilis. Nā sicut docet ansel. et alii sancti doctores : oīa huius mundi bona uel mala p̄mixta sunt cū suis p̄trariis / nec habent vltimatū gradū sue p̄fectionis quin possint augeri uel minui. uel quin possint plus uel minus haberi. sicut in singulis virtutibus patet et vitiis. singulisq̄ tam corporis q̄ aīe bonis uel malis. Nec ei habet hic gaudiū sine tristitia uel tiore. nec dolor uel tristitia sine p̄solatione. uel p̄fecta sanitas sine egritū

*no. Jo. Iuliano A habundantia omniū mali
63 m. r. d. A habundantia omniū boni*

Pars quarta.

dine. uel fortitudo sine aliqua leſione nec omnia huiusmodi sine contrariis hic habent. Nec huius mundi bona sine labore acquirunt. sine sollicitudine possident. sine dolore perdunt sine tristitia relinquunt. Nec mala similit̄ huius mundi eueniunt sine p̄sentia uel possibilitate contrarii. In celo aut̄ sūt omnia bona simpliciter imp̄mixta et ultimat̄a p̄sumatione p̄fecta. In inferno similiter mala sunt omnia quodlibet eorū imp̄mixtum suo contrario et in suo sūmo. Verbigratia Sūmus dolor. sūmus ardor. sūma frigiditas. sūma in cūct̄a malis acerbitas. sūma turpitudō. sūma debilitas. sūma desolatio. sūma calamitas. Vnde reprobī tormentorū acerbitate imensa prorsus absorbit̄ tantā in penis tolerabunt āgustriā: ut nihil cogitare ualeant p̄ter penā. Sed illuc totus feref̄ impetus cogitatiois ubi senserint vim doloris. Vnde baruch .iii. dicit̄. Proiecta sunt ossa regū in calore solis: et in gelu noctis mortui sunt in doloribus pessimis. Doloribus dicit̄ pluraliter p̄pter penarū diuersitatē. Pessimis p̄pter acerbitatem. Exemplum sensibile quo facilliter posset quis imaginari acerbitatē huius ponit ansel. de similitudini. ita dicens. Sit ante oculos cordis nostri positus homo (exempli causa) qui tam in ip̄is oculorū suorū pupillis q̄ et in singulis mēbris ferum ignitū et candens infixum habeat: ut nec medulle nec intestina nec quicq̄ omnino in toto ip̄so cruciatus immitate careat. uel eam leuius q̄ in oculis aliq̄tinus sentiat. Quid dicam angustiat̄? Quis hunc sane mētis extimet inter ista: sit tanta erit acerbitas in vno solo tormēto. Quid ergo int̄ta diuersitate et pluralitate tormentorū que simul cōcurrent in vno damnato? ¶ **Paragrā. ii.** ¶ **Ad augmentū acerbittatis nulla erit ibi interpolatio uel interruptio: sed continuitas in tormentis.** Aliquantulū solaciū est egrotō quādo aliqua interpolationis requies est in morbo. Augmentum aut̄ doloris est p̄tinuitas passionis. Iudicū aut̄. xx. scriptū ē. nō erat morientū requies. ¶ **Paragrā. iii.** ¶ **Quod aut̄ dictū est omnia mala ibi esse suis contrariis imp̄mixta: non intellegendum est q̄ ibi non sint elementorū contrarie qualitates sed non habebunt ibi mutuas actiones. Cum enī qualitates**

Pars quarta.

elemētales nūc inuicē se temperent: tūc tñ nō se temperabūt in aliquo. Nā ardor ignis nō mitigabit frigiditatē aque nec econuerso. nec humiditas aeris ignis uel terre minuet siccitatē. Similiter amaritudo aque nō alterabit hūiditatē aque uel aeris. nec hūiditas p̄dicta salsedinē aque uel amaritudinem tempabit. nec leuitas aeris terre minuet grauitatē. Hec aliquomodo figurata sunt antiquitus in punitiōe seu flagellatione egypti: sicut dicit sapiē. xvi. In aqua q̄ extinguit oīa plus ignis ualebit. Et infra eodē capitulo. Nix et glacies sustinebant vim ignis: et nō tabescebāt. Hec autē patienti impiū a creaturis extra se. quia pugnabit orbis terrarū p̄tra insensatos/et hoc p̄ modos infinitos. quia quacunq̄ re hō male utit̄ extra deū: illius rei esse quodāmodo salubrifi in aliquo elementorū p̄dictorū. ut p̄ q̄ peccat quis: p̄ hec etiā puniat̄. sapiē xi. ¶ **S. iiii.** ¶ Preter hęc etiā habebūt reprobī intra se quasi aliū infernū ex p̄trarietate q̄litatū p̄dictarū: sicut dicunt aliqui. quia cū ipsorū corpora cōposita sint ex quattuor elementis p̄petuo pugnabūt elemētares q̄litates in ipso corpe sicut extra. Erit autē hec pugna grauiſſima: et ineffabili modo tāto atrocius q̄ dicta ad cogitandū terribilis ad nūciandum: sed grauiſſima ad sustinendū. reuera sup̄ mortē oīa grauiā. id est plus q̄ mortē corporalē legimus et credimus oīa iehēne supplicia grauiora.

Sermo. iiii. de penarū infernaliū eternitate: p̄tinēs §. vi. ¶ **S. i.**

Tertio erit ibi in penis eternitas. nō enim erit dolor momentaneus: non imaginarius nec trāsitorius: sed sensibilis/solidus/p̄tinuus/ſempiternuus. qm̄ corpa dānatorum eternis ignibus ardebūt: et p̄sumi oīno nō poterūt. sicut aīa corpus uiuificās dolorē tolerare pōt et mori nō pōt. Qd̄ ergo nūc p̄pendimus in aiabus hoīm: hoc tunc erit in corporibus dānatorū. ut eorū corpa ſempiternis suppliciis puniēda et in igne aīas nō amittāt et sine interitu ardeāt. ut quorū uita fuit hic in culpa mortua: illic eorū mors sp̄ uiuat in pena. Hęc mortē ſempitnā añ mentis sue oculos attēte posuerat q̄ dicebat. Dimitte me dñe vt plangā patululū dolorē meū añ q̄

va. et nō reuer. ad terrā tene. et op. mor. caligine. vbi vmbra
 mortis et nullus ordo : sed sempiternus horror inhabitans.
 Dimitte me inquit. sepe nāq̄ pctōr iniq̄tatis sue vinculis con
 stringit: ut pōdus pctōr toleret et tñ qđ tolerat ignorat. Se
 pe etiā cogitans q̄to reatu astringit erūpere conat: ut hūc in
 se mēte libera p̄uersione integra p̄sequat et nō pōt. flere ergo
 dolorē suū nō valet qui et iniq̄tatis sue reatū p̄siderat, et tñ p̄
 terrene occupatiōis pōdere hanc ei gemere non vacat. Flere
 dolorē suū nō valet qui prauē quidē p̄suetudini p̄trarie nitit
 sed tñ adhuc succedentibus carnis desiderijs p̄grauat. Tunc
 igit̄ ad veraciter plangendū dolorē nostrū dñs nos dimittit
 cū et mala q̄ facimus nobis demonstrat. et adhuc eadē fēda
 q̄ cognouimus nos adiuuat. Tñc aut̄ veraciter reatus nostri
 dolor plangit: cum illa inferni retributio cum formidine p̄
 uidetur. Antēq̄ vadā et nō reuertar. Caueat diligenter et vi
 gilāter p̄uideat vnusquisq̄ dū viuūt. quia quisquis illuc semel
 iuerit: vltius non redibit. quisquis intrauerit: p̄petuo non
 exiit. sapien. ii. Non est agnitus qui sit reuersus ab inferis.
 Et isa. xxxviii. Dixi non videbo dñm deum in terra viuenti
 um. non aspiciā hominē vltra et habitatorē quietis. quasi. d.
 ille rex egregius ezechias. Domine deus gemēs doleo et do
 lorem meū amare plango antēq̄ in inferni claustra descen
 dam. quoniā si illuc semel exigentibus peccatis meis descen
 dero. nec deum meū videbo in gloria. nec hominē in hac pe
 grinatione terrena. nec quietem inueniam in eterne calami
 tatis erumna. quia nequaq̄ vltra misericordia parentis libe
 rat quos iustitia vindicantis damnat. Dicit autē antēq̄ va
 dam. non quia qui culpā deflet illuc iturus sit. sed quia p̄cul
 dubio qui flere negligit: illuc vadit. sicut debitori suo credi
 tor dicit: solue debitū antēq̄ cōstringaris. qui vero p̄stringi
 tur sic quod debet soluere nō morat. Ad terrā tenebrosā re
 cte inferni claustra tenebrosa terra noiant. quia quos puniē
 dos accipiūt. nō pena trāsitōria uel fantastica imaginatiōne
 cruciant. sed vltione solida perpetue damnationis obseruat
 sicut enim terra in eternū stat immobiliter: ita quos infernus
 recipit in euasibiliter retinet nec dimittit. Nota qđ terra est
 k. ii.

Quarta pars.

vilissimū et fex oim elemētorū. sed infernus ēvilissims oim locorū. q̄a in eo p̄gregabunt om̄s feces /imundicie/et vilitates. Ideo de dānatis dicit eze. xxxi. Traditi sūt in mortē ad terrā vltimā cū his q̄ descendūt in lacū. Infernus etiā terra dicit. q̄a susceptos immobiliter retinet. Et lacus dicit q̄a quos semel recepit sp̄ fluctuātes et trepidos tormētis circūfluentibus absorbet. ¶ **§.ii.** **T**enebrōsā inquit q̄a ibi erunt tenebre densissime palpabiles et horrēde. Erūt ei ibi q̄druplices tenebre/duē videlz corpales/et duē spūales. Primo enī erunt ibi tenebre ex ipsa obscuritate loci p̄pter densitatē aeris et carentiā luminis solaris uel cuiuscūq; alterius luminis. Ignis etiā infernalis nō p̄bet splendorē: sed fumū fetidū et obscurū licet ei ignis naturalr et ardorē exhibeat et fulgorē: ignis tñ infernalis p̄remationē exhibet et lumen nō habet. Quāuis aut̄ ad p̄solationē nō luceat:tñ q̄tū ad aliquid lucet ut magis torqueat. Nam sequaces quosq; suos secum visuri sūt reprobi/quorū amore deliquerūt ut ipsorū intuitus eos ad augmentum sue dānatiōis affligat. Ignis itaq; qui in obscuritate cruciat:lumē ad tormentū seruat. Scdo erūt ibi tenebre ex turpitudine et opacitate corporū dānatorū q̄ oī fuligine nigiora horrēdas tenebras ex se reddēt. Quāte ergo erūt ibi tenebre ex tanta multitudine turpissimorū corporū resultantēs. Tertio erūt ibi tenebre interiores. quia reprobi interius ex cāti oī intellectus lumine priuabunt et oī cognitiōe carebūt nisi eorū dūtaxat q̄ desolationē eis et suppliciū ministrabūt Quarto erūt ibi tenebre deteriores oibus aūdictis. ab eterna sepatione. a p̄tuitu sūme et incomprehensibilis claritatis Ista q̄ttuor genera tenebrarū designant hic:sicut p̄ subtilius intuenti. Nā p̄me describunt cū dicit. terrā tenebrōsā. scde cū subdit:optā mortis caligine. tertie cū addit:terrā miserie et tenebrarū. q̄rte vero cū subiungit: vbi vmbra mortis. Terrā miserie et tenebrarū. Miseria pertinet ad dolorē. tenebre ad cecitatē. Nam dolor ibi cruciat quos a vero lumie diuisos cecitas intus obscurat. Vnde terrā miserie p̄pter separationē ab eterna b̄titudine. et sicut beatitudo est status oim bonorū aggregatione p̄fectus. sic miseria est oim malorū aggregatō

Sicut scriptū est deut. xxxi. Congregabo sup eos mala. Vere magna miseria est vbi p oibus mūdi diuitiis nō possit ha-
 beri vna gutta aque. Sūma pfecto miseria est cū illo nō esse
 sine quo nō pōt bñ esse. Illa sūt miserie et tenebræ terra est.
 quia quisquis ad eius mala tolerāda descēdit ad diuine cla-
 ritalis aspectū vterius nō redibit. Vbi umbra mortis. um-
 bra mortis est obscuritas diuisionis. Sicut enī mors exterior
 ab aia separat carnē: sic interior a deo separat aīam. quia dā
 natus quisq; cū eterno igne succēdit: ab interno lumine tene-
 bra. Vel umbra mortis pōt intelligi obscuritas illa depres-
 sua resultans ex vniuersitate corporū dānatorū: ut dictū est
 que ppter sui turpitudinē sp mortis imaginē in se gerūt.

¶ **§. iii.** Et nullus ordo. Sane ibi erit ordo iustitie quia nō
 decet deū qui sūme bonus est pmittere qd sit deordinatio cul-
 pe sine ordine iustitie. Hic aut ordo requirit ut et culpa que-
 libet puniatur. Et qui plus peccauit amplius torqueatur. scdm qd
 scriptū est apo. xviii. Quantū glorificauit se et in delictis su-
 it: tantū date illi tormentū et luctū. Et illud deu. xxv. Iuxta
 q̄titate delicti erit et plagarū modus. Precepit etiā pater fa-
 milias zizania colligi: et ad cōburendū in fasciculos alligari
 math. xiii. ut pares paribus sociantur: et penis paribus puniā-
 tur. Nā que par culpa pariter inquinavit: par pena sūt cruci-
 abit. Par enī cruciat flāma supplicii quos succēdit par flam-
 ma peccati. Sicut igit in domo patris eterni māiones mul-
 te sūt. Io. xiiii. id ē differētia p̄miorū scdm drām meritorū: sic
 in inferno p disparitate criminū est et diuersitas tormētōrū
 Vñ grego. Quāuis iehēna cunctis vna sit, nō tñ omēs vna et
 eadē qualitate succēdit. Sicut enī sub vno sole omēs tangunt.
 tamen nō vno ordine omēs estuamus. quia iuxta qualitatem
 corporis sentit et pondus calor. sic damnatis vna est iehē-
 na que afficit, tamen non equaliter comburit. quia quod hic
 agit dispar valitudo corporū: hoc illic exhibet dispar causa
 meritorū. Idem etiam grego. exponens illud iob. xx. Iuxta
 multitudinē adinventionū suarū sic sustinebit. ait. Qui mul-
 ta inuenit ad culpā: nouis cruciatur inuentionibus in pena.
 Nam quod hic suspicari nō potuit: illic vltioni traditus sen-
 k. iii.

Quarta pars.

tit. āplioris retributionis tormēto ferimf. quia et ipē actio-
nes ex quibus feriri debeāt inuenerūt. Et quis oīm dānato-
rum dolor fit infinitus: grauiora tñ tormēta recipiūt: q mul-
ta iniquitatibus suisq̄ desideriis inueuerūt. Erit ergo ibi or-
do diuine iustitie vindicātis: sed nō erit ibi ordo punientis. Dū
enim pena pene pariter coexistit: penarū p̄fusio plus affligit
Inde est q̄ aīa reprobī simul et semel intensissimū frigus pa-
riter et ardorē patif. qm̄ in eius culpa inuēta sunt simul et ca-
rentia caritatis et ardens p̄cupiscētia voluptatis. Rursus nō
est ibi ordo nature. Quia fm̄ greg. ix. moral. quibuscūq̄ re-
bus in penā surgētibus pp̄ria qualitas non seruat. quia sicut ibi
est timor cū dolore: et dolor pariter cū timore. Ibi ignis ar-
det nō lucet, nisi sc̄z ad tormentū. natura patif nō morif, nec
aqua poterit ignē extinguere, nec ignis aquā p̄sumere: quin
imo glacialis aque frigiditas in nullo ignis mitigabit ardo-
rem: nec ardoris ignis imensitas in aliquo glacialē tempera-
bit algore. Vnde beatus grego. ait. Ibi mors perimit et nō
funditus extinguit. dolor cruciat: sed nullatenus tenebras excutit. Sup-
plicia ergo non habent ordinē. quia non suas qualitates per
omnia tenent. Ibi fit miseris mors sine morte. finis sine fine
defectus sine defectu. quia mors semper uiuit. et finis sem-
per incipit. et defectus deficere nescit. Ideo dicit augusti. O
mors q̄ dulcis essem quibus tam amara fuisti. te solā deside-
rabunt qui te solā vehementer oderunt. ¶ **Parag. iiii** ¶ **S**e-
quitur q̄ sempiternus horror inhabitans. diligenter attende
q̄ erit ibi horror de loci tenebrositate. quia sicut dictum est
ibi erunt tenebre densissime palpabiles et horrēde et caren-
tia omnis luminis. Item erit ibi horror ex consortii uilitate
demonū scilicet et omnīū damnatorū qui erunt turpissimi ⁊
inestimabiliter horridi. Vnde Iob. xx. Vadent et venient
super eum horribiles. Item erit horror cuiuslibet de pp̄rie tur-
pitudinis et uilitatis consideratione: adeo nanq̄ semetip̄os
horrebunt inspicere: cum sint sup̄bissimi qui cū se non pote-
runt videre: q̄ p̄re p̄fusionis horrore uellent oīno deficere et

si esset possibile nihil esse. Item de penarū imaginatiōe et sui
 ppetua detentione. Vnde grego. Ibi sempiternus horror in
 habitat. q̄a eius ignibus traditi et in suppliciis: dolorē senti-
 unt: et in doloris angustia pulsante sp̄ pauore feriunt. Quis
 non horreat sp̄ igne cremari: nec funditus mori: sp̄ fumū te-
 terrimū sustinere et nunq̄ lucē videre. sp̄ impleri fetoribus.
 torqueri cum demonibus. nullū inuenire solaciū. nullū p̄sili-
 um. nullā habere spem euasionis. vbi sp̄ circundant dolores
 mortis: ibi potius oīmoda desolatio. et ex desolatiōe despe-
 ratio. et ex desperatione odiū dei: et blasphemie nephādissi-
 me contra deū. Patet ergo q̄ vere dictū sit hebre. x. Horren-
 dum est incidere in manus dei viuētis. ¶ Para. v. ¶ De de-
 solatione lamētabili et lamētatione inconfolabili reprobōrū
 dicif sapie. v. Vsq̄ ad supremū desolabunt. Et de babilonica
 ciuitate/ id est reprobōrū oīm p̄gregatiōe: dicif isa. xxiiii. Cō-
 uertent torrentes eius in picez: et humus eius in sulphur: et
 erit terra eius in picē ardentē/ et nō extinguet in sempiternū
 et desolabit in secula seculorū. Reprobi nāq̄ se peccasse do-
 lebūt/ et nō peccasse nō poterūt. nec eorū p̄ctā deleri uel purga-
 ri valebūt: q̄bus sp̄ manētibus et supplicia p̄manebūt. Tūc
 videbūt q̄ p̄vili et momētanea delectatione p̄cti acerbissima
 sustinebūt supplicia. et p̄ amore bonorū t̄paliū bona p̄diderūt
 eterna: et insup cruciabunt eterna iehenna. q̄ t̄n p̄ modicā
 breuiq̄ p̄niam/ et ista merendo acquirere et illa euadere po-
 tuerunt. Vñ sapie. v. dicif. Turbabunt timore horribili et
 mirabunt in subitatiōe inspate salutis dicētes intra se peni-
 tentiā agētes et p̄ angustia sp̄ūs gemētes. Hi sunt quos aliq̄n
 habuim⁹ in derisū et in similitudinē iproperii nos infelati vitā
 illorū estimabamus infantiā et finez illorū sine honore. Ecce
 quō cōputati sūt inter filios dei: et inter scōs fors illorū ē. Er-
 go errauim⁹ a via veritatis et lumē iustitie nō luxit nobis: et
 solitelligētie nō ē ortus nob. lassati sum⁹ ī via iniquitat̄ et p̄di-
 tōis. ābulauim⁹ vias difficiles. viā aut̄ discipline ignorauim⁹
 qd nob̄ p̄fuit supbia: et diuitiarū iactātia qd p̄tulit nob̄ strāsie
 runt oīa velut umbra et̄. Talia dixēit in inferno q̄ peccauerūt
 quorū p̄tinuus gemitus. eiulatus assiduus. cruciatus eternus

Quarta pars.

dolor sumus penalis sensus. torquet animas; non extorquet. puniunt corpora danata nec finiunt. quos ideo sibi deputatos ignis inextinguibilis non extinguit: ut permanere sentiendi vita pena permaneat et ad dolendum magis quam ad videndum eternis corporibus compeditos habeant: quos in flammis viuacibus immortalitas scilicet mortis occidit. Proinde omnes qui dicuntur in iehena occidi: non ideo cum eis agit ut maxime proprii doloribus aliquando deficiant: sed ut in illis penam viuam. Vnde gregorius exponens illud iob. xx. Luctus qui fecit omnia nec tamen presumet. aut pro soluit in tormentis ea que hic illicita seruauit desideria: et flammis ultricibus traditus spiritus moritur. quia spiritus in morte seruatur. Non enim morte consumitur. quia si presumere vita morietis: cum vita etiam pena finiatur. sed ut sine fine crucietur etiam sine fine viuere compellatur. ut cuius vita hic mortua fuit in culpa illuc eius mors spiritus viuat in pena. Crucietur ergo et non extinguitur. moritur et viuat. deficit et subsistit. finis semper et sine fine est. Hec solo auditu ualde terribilia sunt: quanto magis passione. ¶ §. vi. ¶ Hec et his similia libenter audire et legere. iugiter ante mentis oculos adducere. futura credere sine ulla perturbatione metuere / cogitare quale malum sit ab illo gaudio diuine contemplationis exclusi. beatissima sanctorum societate omnino priuari. fieri patrie celestis exortem. mori beate uite morti viuere sempiternae. in igne sempiternum cum diabolo et angelis eius impelli. ubi sit mors scilicet damnatis / exilium / vita / supplicium: non uidere in illo igne quod illuminet. sentire quod cruciet. exundantis incendii terribles crepitus pati. baratri fumantis amara caligine oculos excari. in profundo iehene fluctuantis immergi. edacissimis in eternum delaniari uermibus nec finire. Hec et multa alia his similia cogitare nihil aliud est quam uitium omnibus libellum repudii dare. et omnia blandimenta carnalia refrenare.

Sermo. iiii. in quo inquiruntur tam de acerbitate quam de eternitate penarum infernalium: et continet paragra. viii. paragra. i.

Sed mirum ualde videtur aliquibus: et incredibile reputatur quod dictum est de acerbitate penarum infernalium. Cum deus enim sit summe misericors: spiritus contra indignum puniat peccatores: sicut tota scriptura clamat: et omnes sancti testantur. quod credendum

est tā ineffabilr acerbas penas infligere illis p̄cipue quos no-
 uit magis ex ignorātia uel infirmitate q̄ ex malicia deliquit
 se. Ceterū si scdm rectitudinē equitatis quā et ipsemet in le-
 ge sua p̄stituit iuxta mensurā delicti: debet esse et plagaruz
 modus. deut. xxv. et apo. xviii. Quantū glificauit se et ī de-
 lictis fuit quis: tantū date illi tormentū et luctū. uidef q̄ se
 cundū q̄tate delectatiōis in crimine mēsurari debet q̄tatas
 acerbittatis in punitiōe ¶ §. ii. ¶ Ad ista breuiter est dicen-
 dū q̄ cū in quolibet pcto mortali sunt duo, uidelz auersio a
 sūmo bono incōmutabili. et p̄uersio ad bonū cōmutabile. tā
 rōe p̄uersionis q̄ rōne auersiois: debet esse tanta acerbittas in
 supplicis reprobōr: sicut supius est exp̄ssū. Rōne p̄uersionis
 dico. i. amoris et adhesionis siue etiam delectatiōis in pctō
 mēsurari debet acerbittas in tormēto: nō solū quā pctōr har-
 buit: sed potius quā habere uoluit. q̄a deus nō tm̄ extrīsecas
 p̄siderat actiōes: uerū etiā intrīsecas uolūtates. nec p̄siderat
 q̄tū: sed ex q̄to in eius sacrificio qs impendit, uel in flagitio
 qd cōmittit. Cū igit̄ impius ex improba uolūtate nō apponit
 modū in delectatiōe peccati: nec tantā delectationē vnq̄ iue-
 nire pōt: quin sp̄ uellet si pōset āplius delectari. Ideo deus q̄
 corda p̄fat nō facta: penas infligit, nō scdm delectationē ha-
 bitā: sed quesitā. Rōne auersiois illud apparet luce clarius.
 Tanta nāq̄ est offensa q̄tus ille q̄ offendit. Vñ nō eq̄lis est
 culpa nec eq̄lis est pena eius qui p̄cussit rusticū et q̄ militem
 uel eius qui militē et qui regē. p̄pter qd cōstat q̄ om̄is culpa
 mortalis p̄ quā deus bonitate et maiestate infinitus offendi-
 tur: merito debet infinita iudicari: et ifinita meref pena pu-
 niri ¶ §. iii. ¶ De imenitate aut̄ pene reprobōr partim de-
 us remittit qui etiā in puniendo et iustitiā exercēdo nō obli-
 uiscitur misereri: nec p̄tinet in ira sua misericordias suas: s̄z
 citra p̄dignū penas infligit. Iuste tm̄ in sūme malū meref in-
 cidere: qui sūme bonū non ueretur offendere. Et sicut qui vi-
 tam deserit: mortē incurrit. sic qui sponte summū bonū de-
 serit in suppliciu sūme malū incidit ¶ Paragra. iiii. ¶ De
 eternitate penarū infernaliū mouent aliqui questionē. Nam
 sicut ait grego. xxxiii. moral. Sunt nōnulli qui idcirco pctis

suis imponere finē negligūt. quia qñq; finē habere futura su
 per se iudicia suspiciant. sed si quandoq; finienda sūt suppli-
 cia reprobōꝝ : qñq; etiā finienda sūt gaudia beatorū. Perse-
 metip̄am nāq; veritas dicit. Ibunt hi in suppliciu eternū. Iu-
 sti aut̄ invitā eternā. Si aut̄ hoc verū non est quod cōminat⁹
 est: neq; illud verū est quod p̄misit. At inquit̄ ideo eternaꝝ
 penā peccantibus minatus est: ut eos a pctōꝝ p̄petratiōe cō-
 p̄sceret. quia creature sue et̄na supplicia minari debuit: nō
 inferre. Quibus citius respōdemus: q̄ si falsa cōminat⁹ est
 ut ab iniustitia cobiberet: etiā falsa est pollicitus ut ad iusti-
 tiā p̄uocaret. Et quis eorū vesaniā toleret qui dū p̄missiōib⁹
 suis reprobōꝝ supplicia finiri asserūt : etiā assertione sua e-
 lectorū p̄mia remunerationesq; p̄fundunt. Quis vesaniā to-
 leret qui conant̄ astruere verū non esse : q̄ veritas de eterno
 igne cōminata est. et dū satagūt deū phibere misericordem
 non verent̄ p̄dicare fallacē. ¶ **¶** **¶** At inquit̄ sine fine pu-
 niri nō d̄z culpa: cū sine iustus est deus. et q̄ nō eterno pctō
 cōmissū est: eterno nō debet puniri tormēto. Quibus etiāz
 r̄ndemus q̄ recte dicerent si iustus iudex districtusq; veniens
 nō hoīm corda: sed facta pensaret. Iniqui enī ideo cum sine
 deliquerunt. q̄a cū sine vixerūt. voluissēt quippe sine fine vi-
 uere: ut sine fine potuissent in iniquitatibus p̄manere. Et ideo
 hic sp̄ viuere cōpiūt ut nūq̄ desināt peccare dū viuūt. Ad di-
 stricti ergo iudicis iustitiam p̄tinet: ut nūq̄ careāt supplicio
 quorū mēs nūq̄ in hac vita voluit carere pctō. et nullus ī quo
 des̄ terminus vltionis. quia q̄ diu voluit habere terminū: no-
 luit habere criminis carentiā. ¶ **¶** **¶** At inquit̄: nullus
 iustus crudelitate pascif. et delinquēs seruus a iusto dño idcir-
 co reddi p̄cipit̄: ut a neq̄cia corrigat̄. Ad aliud ergo p̄cedit̄
 cū dñs eius nō eius cruciatibus delectat̄. Iniqui aut̄ iehenne
 ignibus traditi quo sine sp̄ ardebūt. Et q̄a certū est q̄ p̄i⁹ at
 q̄ oīpotēs deus nō pascif cruciatibus iniquorū. cur cruciant̄
 miseri si nō expiant̄. Quibus citius r̄ndemus: q̄ oīpotēs de-
 us: q̄a pius est: miserorū cruciatu nō pascif. q̄a aut̄ iustus est
 ab iniquorū vltione in p̄petuū nō sedat̄. sed iniqui oēs eterno
 supplicio/et qdē sua iniquitate puniūt̄: et tñ ad aliqd̄ cremāt̄

p̄tū om̄s in
 supplicia q̄
 maiores se el
 eius adu
 pctā q̄ tp̄ali
 p̄cipi rōne. F
 inu? ē: ideo p
 alis infinitas
 d̄gnū punit.
 luo et̄mo ut
 cato manend
 possit̄ et̄nal
 q̄a materia ign
 p̄pabilis seu n
 Nunq̄ ei d̄z
 q̄a voluntas re
 ut in affectu n
 q̄ te oderūt
 t̄nis effectū: s
 inferno suppl
 p̄debet̄ reati
 q̄a de pctō p̄
 nocabit deus
 in se bonū q̄
 manorū. vi. g
 nū exēpla: vid
 b̄n. Iēvebera
 lo crimē lese n
 tuā tp̄alis: et
 p̄m q̄b in bre
 aut̄ p̄missa nō
 nō p̄pter spec
 d̄m dñi leia
 ur videt̄z exc
 dacia. p̄ringa
 ui boni sunt a

ut iusti om̄s in deo videant gaudia q̄ percipiunt: et in istis respiciant supplicia q̄ euaserunt ut tanto in eternū diuine gr̄e magis debitores se esse cognoscant: q̄to in eternū mala percipiunt puniri q̄ eius adiutorio vitare potuerunt. ¶ **¶. vii.** ¶ Notandū igit̄ q̄ pctā q̄ tpaliter hic gerunt: ⁊ illuc eternaliter puniunt multiplici rōne. Primo quidē quia pctm̄ cōmittit̄ p̄tra deū q̄ infinit̄ ē: ideo pena debet esse eterna, nō quidē acerbitate. q̄a talis infinitas nō posset esse in creatura. et q̄a deus citra cōdignū punit: sed est infinita duratiōe. Secūdo q̄a hō peccauit i suo eterno ut dictū est: volūtas nāq̄ p̄uersa peccādi et i peccato manendi q̄tum est de se eterna est. quia vellet in pctō si posset eternalr̄ delectari. ideo debet eternalr̄ puniri. Tertio q̄a materia ignis infernalis est eterna: et materia pcti est in expiabilis seu indelibilis et eterna. ideo et pena d̄z esse eterna. Nunq̄ ei d̄z esse dedecus culpe sine decore iustitie. Quarto q̄a volūtas reprobōr̄ iā existētiū in inferno incorrigiblis ē. et in affectu malignitatis eterna. sicut scriptū est. Supbia eor̄ q̄ te oderūt ascendit sp̄. volūtas ergo dānati licet amiserit ptatis effectū: sp̄ tñ habebit malignitatis affectū: et ip̄a erit in inferno supplicii q̄ fuerat in mūdo pctm̄. Impi⁹ ergo q̄a sp̄ habebit reatū ex malicia: sp̄ in se sentiet cruciatū ex pena. Et q̄a de pctō p̄petrato nunq̄ habebit verā p̄niam: ideo nunq̄ reuocabit deus p̄nitentiōis eius suā. Quinto q̄a impius p̄mit in se bonū q̄d possit esse eternū. i. grām. De q̄ dicit apl̄s romanor̄. vi. gr̄a deivita eterna. ¶ **¶. viii.** ¶ Ad h̄ idē idurcū exēpla: videm⁹ ei q̄ emptio tpalis dat ius p̄petuū possidēdi. Itē verberatio tpalis ⁊ trāsitoria infert mortē q̄ ē p̄petua. Itē crimē lese maiestāt̄ tpale: fuitus vero p̄petua. Itē casus i foueā tpalis: et detētiō p̄petua. Nō ergo d̄z esse mixt̄ si p̄pter pctm̄ q̄d in breui t̄p̄e perpetrāf̄ impius eternalr̄ cruciaf̄. Qm̄ aut̄ p̄missa nō ad sciend̄ tm̄ scripta sūt: sed potius ad vitand̄. nō p̄pter speculationē: sed p̄pter p̄xim. i. opationē. nō p̄pter instruendū scialiter intellectū: sed magis ad mouend̄ affectū: ut videlz excitef̄ somnolētia. excutiaf̄ negligētia. terreat̄ audacia. p̄fringaf̄ duricia. p̄fundaf̄ impudētia pctōr̄: ut scilicet qui boni sunt ad meliora efficacius excitēt̄ur. qui vero mali

Quarta pars.

sunt citius corriganſ. et qui obſtinati ſunt inexcufabiliter cōdemnenſ. plus aut mouent exempla q̄ verba. ideo ſubſcribunt aliqua diuinitus reuelata: et ad noſtrā eruditōnē oſtē ſa. quoniā non modo p̄pter eos qui ea viderūt oſtēdit ea deus: ſed p̄pter nos et omnes generaliter qui ex auditis noluerunt occaſionē ſumere vitā in melius corrigendi.

Sermo quintus qui eſt de reuelatōibus: p̄tines pagra. tres. In p̄mo ponit viſio. §. 1.

IN angliavir quidaz: viribus corporis valde potens. poſt multa peccata p̄punctus: in p̄ſcientia p̄poſuit ire hieruſalē: ibiq; in dei ſeruitio expendere reſiduū vite ſue. Cui ſup hoc voto ſiue p̄poſito quendā abbatē ciſtartiē. ordinis p̄ſulē ti p̄ſuaſit dicit? abbas ut crucē religiōis aſſumeret ac ad celeſtē hieruſalē q̄tortius p̄peraret. Ingreſſus autē et feruentē inci piens: tentatus a ſatana mutauit p̄poſitū: uolens terrā ſanctam ſicut p̄ſouerat p̄ſonalr viſitare. Eadē vero nocte demonē quendā ſup vnā trabē dormitorii in ſpecie ſimie vidit Sed quia tales beſtie nō nutriunt in ordine: cogitauit q̄ nō ſimia ſed diabolus eſſet. qui ſentiēs ſe cognitū: ſubito deſcēdit de trabe ſup eū: verberauit eū tā fortiter: q̄ de naribus eius et ore ſanguis vbertim exiuit. Quo clamāte demō eua nuit. excitati frēs accurrūt: iacēs autē tribus diebus velut ex animis: aptis carnis oculis nihil vidit: ſed deus ei multa per angelū reuelauit. Int̄ cetera duxit eū angelus ad terrā tene broſā et horridā nimis: regionē vicz vmbre mortz. vidēs ibi frēs quosdā horribiles: putabat q̄ ibi eſſet infernus: ſed angelus ei dixit q̄ non hic: ſed ille turres iſernales camini ſunt p̄ quos flāma et ſum? infernales exeūt. Poſt hec vidēt hoiez ſup equū ardentē: clippeū igneū gerentē. q̄ ſup collū eq̄ caprā ferebat. et ad caudam equi ſui habitum monachi trahēbat. Hic inquit āgelus paup̄ hō ſuit ſemper de rapina vixit. Int̄ cetera rapuit caprā vnā a q̄dā paupe muliere. Circa finē vite ſue voluit fieri monachus: non tamen vere penitendo: ſed ut ignominiā ſuam parum pertegeret. Cogitabat autē q̄ ad vitā p̄orē rediret ſi viueret. et ideo trahit religionis habitū ſicut rē quā p̄uipēdebat. Cap̄ autē et clippe? tormēta ſunt

sue dānatiōis. Post hec vidēt hoīem in ardēti cathedra sedē
 tē: añ quē qdā pulchre mulieres erāt: quāz; singule ardentes
 cereos ardētes in os eius et faciē impingebāt. et p̄ eius intra
 nea ardētes s̄l̄r extrahēbāt. Hic hō ait angl̄s fuit in sc̄lo car
 nis amicus: et inimicus aīe sue. luxuriosus videlz et gulosus
 cathedra nāq; significat q̄ potēs fuit. in malicia amavit mu
 lieres: et ideo maligni spūs in tali spē torquēt eū. Post hecvi
 dent hoīem quē teterrimi spūs viūū excoriābāt: et fricabant
 cū sale et sup craticulā assabāt. Hic inq; āgelus potēs fuit et
 crudelis in subditos. Post hec vidēt diuersas p̄sonas religio
 sas; monachoz; monialiū; epōz; sacerdotū; ac etiā clericoz;
 quoz; quidā ridebāt cachinabāt: alii p̄utiabantur. alii gule
 satiāde studebāt. alii libidini sue cōplēde vacabāt. nō quia
 post mortē sint ibi h̄mōi voluptates: sed ad maiorē p̄fusiōnē
 suā et tormentū p̄teritorz; suoz; criminū s̄l̄titudines rēpresen
 tant: demōibus ad hoc eos cogentibus. Qui etiā post modū
 p̄cutiebant eos de fustibus sup capita sua vsq; ad excussionē
 cerebroz; et eiectionē oculoꝝ: et hoc incessāter agebāt. Vi
 dit etiā alia tormēta miro modo diuersimode disposita s̄m
 diuersitatē variā p̄ctōz;. ¶ 6. ii. ¶ Anno dñi mil^o. c. xlix
 oīsa fuit hec visio q̄ sequit̄. In iberniā fuit hō tūdalus noīe:
 nobilis genere: crudelis in ope: forma corpis egregius; for
 titudine robustus. de salute aīe sue nihil sollicitus. grauit̄ fe
 rens si q̄s eū de salute aīe sue monebat. eccl̄iam negligebat.
 paupes xp̄i nec videre volebat. scurris et ioculatoribus quic
 quid habebat p̄ vana gl̄ia tribuebat. Hic in domo cuiusdam
 sodalis sui volēs cibū sumere: rēpente p̄cussus est: inuisibilr
 manū quā extēderat ad os suū nō potuit replicare. clamans
 q̄ terribilr: se mori testatus ē. Statimq; corruit corpus eius
 velut mortuū: oīm mēbroz; officiis destitutū. assint oīa si
 gna mortis. occurrit familia. tollit̄ cibū. exclamāt armige
 ri. plorat hospes. corpus oīdis. pulsant̄ signa. puenit clerus.
 mirat̄ pp̄ls. totaq; ciuitas subita boni militis morte turbatur
 ab hora decima in q̄rta feriā vsq; ad eandē horā in sabbato si
 cut mortuus iacuit. q̄a tñ calor modic⁹ in sinistra pte pector̄
 a diligēter palpātibus sentiebāt: cū subterrare nolēst. Post

Pars quarta.

hec resūpsit spiritū ⁊ debili flatu quasi p̄vnius hore spaciū re
spirare cepit: et mirantibus cunctis debiliter circūspicere in
terrogatus est si cōmunicare vellet: petiit humiliter afferi si
bi corpus domini. Quo deuote sūpto cepit cū gratiaz acti-
one deū laudare et dicere. O deus etne maior est misericor-
dia tua q̄ iniquitas mea / licet magna sit nimis. quātas ostē-
disti mihi tribulationes multas et malas: et p̄uersus viufi-
casti me : et de abyssis terre iterū reduxisti me. Statimq̄ oīa
que habebat sub testamento distribuit et dedit pauperibus.
vitam pristinaꝝ funditus se derelicturus deuouit. ac cuncta
q̄ viderat et passus fuerat ad dei laudē ⁊ audientū vtilitatē
retulit ita dicens. Cū aīa mea corpus exueret et illud mor-
tuū iā crederet: reatus sui p̄scia formidare cepit et tremere:
sed qd ageret nesciebat. timebat enī sed quid timeret igno-
rabat. volens ad corpus redire intrare nō poterat. foras exi-
re non audebat. quīa vbiq̄ timebat. flens igit̄ et tremebūda
et qd ageret nescia et in nullo p̄fidēs nisi in dei mīa. Tandē
vidit ad se tantā mltitudinē demonū veniētē: ut nō solū to-
tā domū et eius atriū sed etiā vicos et plateas ciuitatis imple-
rent: et miserā aīam circūdātes dixerūt. Cantemus huic mi-
sere aīe debitū mort̄ canticū. q̄a filia mort̄ est ⁊ cibus ignis
inextinguibilis. inimica lucis et tenebrarū aīca. Et p̄uersi ad
eā stridebāt dētibus in ip̄am dicētes: ecce misera p̄plus quē
elegisti: cū q̄bus inetnū arsurā itrabis in ifernū. Nutrix scā-
dali. amatrix discordie quā et nos amamus. Quare mō nō
sup̄bis. q̄re nō adulteraris. vbi ēvanitas. inepta letitia. imo
deratus risus. vbi est fortitudo tua qua plurimis insultabas
q̄re mō nō ānuis oculis. teris pede. digito loq̄ris. p̄uo corde
machinaris. malū sicut ante solebas in vanitatibus et leuita-
tibus tuis. Cū hec et similia dicerēt vidit a longe q̄si stellā lu-
cidissimā ad se veniētē: in quā statī infatigabiles fixi itū-
itus sperās se p̄ eā aliq̄ solaciū p̄cepturā. Erat aut̄ āgel⁹ ei⁹
q̄ cū appropinq̄isset salutauit eū noīe p̄prio dicēs. Aue tūda-
le. vidēs ille iuuenē speciosū nimis et audiēs se. p̄po noīe sal-
lutatū: p̄ timore sil̄ et gaudio sic r̄ndit. Heu dñe pat̄ dolores
iferni circūdederūt me: p̄occupauerūt me laquei mort̄. Cui

angelus: mō me vocas dñm et prēm quē sp tecū hñs nūq̄ ali
as dignū me tali noie iudicasti. Cui tūdalus. Dñevbivnq̄ te
vidi: aut dulcissimā vocē tuā audiui? Ad quē anglus. Ego a
natiuitate tua sp tecū erā: et quocūq̄ ibas sequebar te: et nū
q̄ p̄liis meis acquiescere voluisti. Et extendēs manū in vnū
imundorū spiritūū qui ei verbis maledictis insultabāt. Ecce
inquit ille cuius voluntati et p̄silia obtempabas: sed adest ti
bi dei mīa quā tñ non meruisti. Esto igit̄ segura et leta: quia
pauca de multis que merueras patieris. Sequere me et q̄dcū
q̄ tibi monstauero meōriter tene. quia ad corpus tuū iterū
reuerteris. Tunc illavehemēter p̄territa p̄pius accessit ad an
gelū. demones hoc audientes et mala q̄ minabant̄ ei infer
re nō posse videntes: blasphemauerūt deū: iniustū esse dicē
tes. quia non sicut p̄miserat: vniciūq̄ scdm̄ opa sua reddebat
Post in semetip̄sos insurrexerūt et plagis multis se p̄cutien
tes: illū cum furore nimio et indignatiōe relicto: cum tristi
tia recesserūt. Angelus aut̄ dixit ad aiam sequere me: et il
la rīdit heu dñe mi. Si tu precesseris isti retro me rapiēt: et
eternis ignibus tradēt. Ad quē angls. Ne timeas q̄a plures
nobiscū sunt q̄ cū illis. Si deus p̄ nobis q̄s p̄tra nos. cadent a
latere tuo mille et decē milia a dextris tuis: ad te aut̄ nō ap
ppinq̄bit. Verūtñ oculis tuis p̄siderabis et retributionē pec
catorū videbis. (De valle horribili. Si aut̄ p̄gentes nullūq̄
lumē p̄ter ipsius anglī splēdorē hñtes: venerūt ad vallē valde
tribilē/ tenebrosā/ et optā morē caligine. Erat aut̄ p̄funda et
carbonibus ardētibus plena sup̄ os angustū: opculū ferreū
hñs sp̄situdinis sex cubitorū. q̄d ardore nimio ipsos carbo
nes sup̄abat ardētes. cuius fetor om̄s q̄s aia nunq̄ fuerat ex
perta tribulatiōis sup̄abat. sup̄ illā laminā descēdebat ma
gna multitudo infelicū anīarū: et illic cremabant̄ donec ad
modū cremii in sartagine liquecerēt. Et quod erat grauius
p̄ illā laminā colabant̄ sicut colabat̄ cera p̄ pannū. Et iterū i
carbonibus ignis ardētibus leuabant̄ ad tormentū. Et post
hec ait angls. ducent̄ ad maiores. Et hec erit pena p̄ricidarū
fratricidarū. et homicidarū. Tu aut̄ licet homicida sis modo
tamen istam nō patieris. Post hec venerunt ad montē mire

Quarta pars.

magnitudinis. horroris magni et vaste solitudinis: q̄ transeuntibus angustū valde p̄bebat iter. Ex vna parte mōtis huius erat ignis putridus / sulphureus / et tenebrosus. Ex altera parte nix glacialis et ventus horribilis. Erat mons ille tortoribus plenus qui furcas ferreas ignitas habebāt: et tridentibus acutissimos quibus iugulabāt aīas trāsire nolentes: et trahabant ad penas et pvices de niue et grādine mittebāt in ignē et ecōuerso. Hec est inq̄ angl̄s pena infidatorū et pfidorum. Post hec aīa cū timore sequēs angl̄m p̄cedentē venit ad vallem tenebrosā et horridā: cuius pfunditatē ipsa videre non poterat. sonitū tñ sulphurei fluminis et vlulatū in eo patientiū audiebat. fumus vero de sulphure et cadauerib⁹ adeo fetidus exalabat: qui om̄s penas quas anteviderat aīa superabat. Angelus aut̄ p̄solās aīam tremebundā ait. hec est pena sup̄borū: ab hac quidē liberaberis: sed aliā patieris. ¶ De bestia mōstruosa et horribili p̄cedente angelo p̄fecti sunt p̄ viā tenebrosā tortuosā et difficilē nimis: et cū multū laboraret aīa ambulādo p̄ tenebras: vidit bestiā incredibili magnitudine et horrore intolerabilē: q̄ maior erat omnibus montibus quos anteviderat: oculi eius quasi colles igniti. os eius valde patens et aptū. videbāt posse simul capere. ix. milia hoīm armatorū. flāma inextinguibilis ex ore eius ibat. et fetor incōparabilis et planctus multitudinis eiulātis de ventre eius p̄ idē os audiebat. Intus aut̄ erant multa milia viroꝝ ac mulierū dura tormēta sustinentiū. Ante os eius imundorū spiritū stabat maxia multitudo: aīas in os eius intrare cogētiū et eas anteq̄ intrarent multis plagis et verberibus affligebant. Cū aīa tūdali monstrū tam horribile p̄spexisset: nimis p̄terrīta dixit ad angl̄m. Dñe quare illic appropinquas dixit ei angelus: iter nostrū aliter explere nō possumus. hec bestia vocat acherous et deuorat om̄s auaros. de hac scriptū est absorbebit fluiuiū et nō mirabif. et habet fiducia q̄ influat iordanis in os eius. Et cū hec dixisset angelus p̄cedēs stetit ante bestiā angelo disspente aīa sola remāsit: demones cōtinuo circūdederūt eā sicut canes rabidi: et flagellatā traxerunt eā p̄ventrē bestie: vbi multa passa est morsus et lacera

tiones canū, ursoꝝ, leonū, serpentū et aliaꝝ innumerabili-
um bestiaꝝ, et ignotoꝝ monstroꝝ ferocitatē. et demonum
ictus, ardorē ignis, fetorē sulphuris, caliginē oculoꝝ, fluxū
lachrymaꝝ ardentū, stridorē dentiū, copiā tribulationum
ibi se misera aīa de peccatis p̄teritis accusabat, et p̄ tristitia
nimia et desperatione genas pprias lacerabat. Et cum puta-
ret eternaliter esse damnandā: nescia quo ordine subito ex
tra bestiam esse sensit, et longius a bestia iacēs, debilis ape-
riens oculos ppe se vidit angelum lucis ductorē suum: gau-
dens illa licet afflicta nimis cepit deum de sua misericordia
collaudare, quā angelus tāgens eam p̄fortauit. ¶ De furno
flāminio. Cūq̄ irent vltterius p̄ loca tenebrosa et horrida ap-
paruit quedā domus maxima quasi quidam mons arduus,
rotunda quasi furnus inde flāma p̄ mille passus exibat: que
omnes animas quas inuenire poterat comburebat. quam vi-
dens anima dixit ad angelū. Ecce appropinquamus ad por-
tas mortis, heu quis me miserā liberabit? Respondit ange-
lus ab hac quidem exteriori flāma liberaberis: sed ip̄am do-
mū de qua p̄cedit intrabis. Et cum pprius accessisset viderūt
carnifices cum securibus, cultris bifacutis, dolabris et tere-
bris, falcebus et forcipibus acutissimis, uangis, fossoris ⁊ a-
liis instrumentis q̄bus anima excoriare, decollare, scindere,
vel truncare poterant, in medio flāmaꝝ stantes et sub mani-
bus eoꝝ multitudinē animarū hec omnia sustinētū. Quod
videns tūdalus dixit ad angelum, obsecro dñe ab hoc solo
supplicio me libera, et ceteris omnibus que post hec occurrēt
me tradi p̄cedo. Cui angelus hoc est maius suppliciū q̄ ha-
ctenus videris, sed adhuc videbis vnū maius, intra istud sup-
pliciū quia canes rabidi te expectant. Tūdalus aut̄ tremes
et angustia totus deficiens rogabat ne intraret sed nō p̄fecit
Demonēs aut̄ videntes eū sibi esse p̄cessū: circūderunt eum
et multis p̄uitis exprobrantes cum supradictis instrumen-
tis eum in frustra discerperūt. In hac domo erat gemitus et
tristitia, fletus et stridor dentiū, et lentus ignis extrinsecus:
sed intrinsecus vastū incendiū, auiditas inexplebilis ibi erat
nec poterat gule voracitas faciri, verenda loca doloribus p̄

Quarta pars.

maxis torquebat. pudēda ipsa corrupta putredine scaturire
vermibus videbant. In ipsa quoque verēda viroꝝ ac mulieꝝ nō
solū seculariū: verū etiā religiosoz: dire quedā intrabant be
stie: ibiq: aīa tundali se iuste pati talia fatebatur. Sed quādo
deo placuit nescia quo ordine se ex tormenta esse cognouit
Sedens autē in tenebris et vmbra mortis vidēs anglm suum
dixit. heu dñe vbi est qd audiuius mīa dñi plena est terra?
rñdit angls. Hec snīa multos decipit. deus enī licet sit mise
ricors: tñ et iustus. multa iudicat. plura pdēnat. Tu iuste pas
sus es q̄cunq: sustinuiisti. sed tūc grās ages deo qñ videbis q̄
ta p dei mīam euasisti. Ideo enim iusti qui penas nō patiun
tur: post mortē ad videndū ei illas ducunt: ut visis tormētis
a quibus p dei mīam liberant magis inardescāt in amorem
dei et in laudē eius assurgāt. **D**e bestia alata et stagno cō
gelato. Ceterū vidit tūdalus bestiā ceteris quas añ viderat lō
ge dissimilē: duos pedes et duas alas habentē: collū longissi
mū. rostrē ferreū. et vngulas ferreas: de cuius ore flāma in ex
tinguibilis eructuabat. Sedebat autē hec bestia super stagnū
glacie p̄gelatū: ibiq: renouabant iterē ad tormentū. Imp̄gna
bant autē omēs anime tam viroz q̄ mulieꝝ que descendebāt
in stagnū: ibiq: grauide prestolabant a ple genita more vīpe
rino: sicq: vegetabant misere in vnda frigida mortui maris
glacie p̄certa. Cūq: tps esset ut parerent clamantes replebāt
inferos vlulatibus: et sic serpentes pariebant. nec solū femi
ne: sed et viri pariebant. Et hoc non p membra ad hoc natur
raliter instituta: imo etiā p brachia simul et pectora. Exhibāt
q̄ p cuncta mēbra bestie erūpentes: hñtes capita ferrea et ar
dentia. et rostra acutissima quibus ipsa vnde exhibant corpo
ra lacerabant. In caudis autē suis habebant multos aculeos
qui quasi hami retro retorti ipsas a quibus exhibant animas:
pungebant. Ille nāq: bestie volentes exire cū caudas suas nō
possent secuz retrahere in ipsa corpora vnde exhibant rostra
sua ferrea et ardētia reorquere nō cessabāt donec ea vsq: ad
neruos ⁊ ossa arida p̄sumerēt. Et sic simul p̄clamātes stridor
glacieꝝ inundantiū et vlulatus animarū talē penā sustinēti
um: et mugitus bestiāꝝ ab eis exeunū pueniebant ad celū

Erant enim in omnibus diuersis membris et digitis diuersarum capita bestiarum que ipsa membra mordebant usque ad nervos et ossa. Habebant autem linguas viuas in modum aspidum que totum palatum et etiam arterias consumebant usque ad pulmones. Verenda quoque ipsorum viros et mulierum erant in similitudinem serpentum que inferiores partes ventris lacerabant et ipsa viscera inde extrahere satagebant. Tunc ait angelus. hec est pena monachorum / sanctimonialium / canonicorum / ac aliorum ecclesiasticorum virorum qui mentiri deo per tonsuram et habitum noscuntur. qui linguas exacuerunt sicut serpentes: et membra sua non cohibuerunt ab immundis operibus hanc penam sustinebunt qui immoderata luxuria se polluunt: et ideo istam te sustinere oportet. His dictis demones eam cum impetu rapuerunt et deuoranda bestie tradiderunt. Cum autem post predicta tormenta esset in partu viperarum: affuit ei angelus lucis et tangens eam sanauit et se sequi precepit. ¶ De valle fabrorum. Preter splendorem autem angeli lumen non habentes pregebant per loca terribilia et multo prioribus diriora. via valde combusta et quasi de cacumine montis altissimi tendente in precipitium. Quanto autem plus illa anima descendebat tanto minus ad vite reditum sperabat. Dixit autem anima ad angelum. Domine quo imus? Respondit angelus hec via ducit ad mortem. Et anima: quid est quod dictum est. lata et spaciofa est via que ducit ad mortem: et multi sunt qui intrant per eam: cum hic preter nos neminem ire videamus? Respondit angelus. non de ista dictum est: sed de impudica et illicita seculari que ducit ad istam. Euntes autem longius ultra modum laborantes venerunt in vallem fabrorum: ibique viderunt fabricas in quibus maximus audiebat luctus: tunc ait angelus. Tortor iste vocatur vulcanus per cuius ingenium multi corruerunt et ab ipso cruciantur. Ait autem anima: domine si debeo pati supplicia? debes inquit. Quo dicto plorans sequebatur eum. Et ecce tortores cum ignitis forcipibus angelo sancto nihil dicente ceperunt eam et peccerunt in caminum ignis ardentis: et sufflantes follibus: sicut solet ferrum in fornace: ita examinauerunt eam. Sic ei preflabant animas que patiebantur ibi: donec ad nihilum redigerent.

Pars quarta.

Cūq; ita liquefieret ut nihil nisi aq; appareret iugulabant tri-
dentibus ferreis et posite sup incudē pcutiebant malleis do-
nec vicene uel tricene uel etiā centene redigerent in massam
vnā. sicut scriptū est puer. xix. Parata sunt derisoribus sup-
plicia et mallei pcutiētes stultorū corporibus. Et tū qđ graui-
us est nec sic peunt. desiderāt eī mortē et inuenire nō possēt
loquebant aut tortores ad inuicē dicentes. nūquid sufficit?
Et alii in alia fabrica rñdebant: picite nobis et videamus si
sufficit. Et alii accipiebāt eas cū forcipibus ferreis anteq; ter-
ram tangerent. Et sicut pmi ita isti eas ignibus trudebant.
Et ita misere piciebant modo huc modo illuc et cōburebant
vbiq; donec simul pelles carnes et ossa et nerui redigerentur
in fauillā et flāmā ignis. Post multas passiōes affuit aie tū
dali ductor suus et apprehēdens de medio fauille dixit: quō
uales? nunq; tam dulcia fuerūt tibi carnis oblectamenta ut p-
eis tot et tanta sustinere deberes. Ille penitus rñdere nō po-
terat. quia post tantū suppliciū vires ad loquendū non habe-
bat. et tunc āgelus ait ei confortare. quia dñs deducit ad in-
feros et reducit. Quāuis enī magna sint que nunc vsq; passa
es: maiora tñ sunt a quibus per dei miām liberaberis. non-
dum enim venisti nec puenisti ad inferos et more solito tan-
gens eam et pfortans pcessit. **De puteo inferni.** Cūq; siml
pgerent et incedentes sermocinarent. ecce subitus horror et
frigus intolerabile. et fetor et tenebre pōribus incōparables
tribulatio et āgustia aiām inuaserūt: ita ut oīa fūdamenta
terre viderent sibi ptemiscere: et āgelo pcedēti cōpulsā ē di-
cere. Heu dñe mi qđ est qđ more solito stare nō possum? quo
dicto p nimia formidine nō potuit se mouere. Et ecce āglus
cito disparuit et eū videre āplus nō potuit: statimq; despare
cepit. Audiuit aut clamores et vlulatus innumere multitudi-
nis et tonitruū tā horribilē vt nec paruitas nra potuerit cape
nec eius lingua narrare. Circūspiciens ergo si quo mō possz
videre vñ venerat: vidit foueā qdratā uel qdrangulā quasi cy-
sternā q puteus flāme et fumi putridā emittebat columnā: q
columna extendebat vsq; ad celū et in ipsa colūna erat mul-
titudine aiāz et demonū: more fauillaz cū flāma ascenden-

tiū et ad nihilū redacte: cadebant itery cū demōibus in for-
 nacē vsq; in pfundū. Quoviso ania tundali volebat se retro
 retrahere: sed pedes a terra nō poterat eleuare .et cuz sepius
 tentasset et tñ nō posset :in semetipsā exarsit et nimio furo-
 re repleta genas pprias lacērabat clamās et dicēs .ve mihi q̄
 re non morior. Que me decepit demētia. audientes hoc de-
 mones qui cū flāma ascendebant: circundantes eā cū instru-
 mentis quibus rapiebant aias ad tormenta:dixerūt.O mi-
 sera aia penis et cruciatibus digna. vnde hucuenisti. Nil ad-
 huc experta es:adhuc videbis dignū opibus tuis tormētum
 de quo nec exire poteris nec perire. sed sp̄ in cruciatu uiuens
 ardebis:sine refrigerio .sine lumine .sine p̄silio et auxilio. et si
 ne omni p̄solatiōe .nullā deinceps mīam sperare poteris. ap-
 p̄p̄inquant enim vsq; ad portas mortis et inferis inferiori-
 bus sine mora p̄ntaberis. qui te huc adduxit ipse te decepit.
 liberet te si potest de manibus nostris: nō videbis eū ampli⁹
 Et dicebāt ad inuicē quid adhuc moramur trahamus eā ad
 luciferū deuorandā .et sic arma vibrantes minabant ei mor-
 tem eternā. ipsi autē demōes erant nigri sicut carbones. ocr-
 li eorū ut lampades ignis ardentēs. dentes eorū niuē candi-
 diōres. caudas habebant ut scorpiones. vngues ferreos acu-
 tissimos. alas ut vultures. Interea affuit angelus lucis qui fu-
 gatis spiritibus tenebrarū consolatus est ream suam dicens.
 gaude et letare filia lucis quia misericordiā consequeris. pe-
 nas quidē magnas videbis. sed eas minime patieris. ¶ De
 principibus tenebrarū et sociis eius in penis. Appropinquās
 autē anima vidit principē tenebrarum in profundo inferni.
 Que autē et quanta vidit ibi explicari non possent. Ibi visus
 est princeps diabolus qui magnitudine sua omēs bestias q̄s
 tundalus ante viderat excedebat. cuius quantitati nihil eorū
 que viderat comparare sciebat. Erat illa bestia nigerrima si-
 cut coruus: formā habēs humani corporis a pedibus vsq; ad
 caput/excepto q̄ plurimas habebat manus. non minus scili-
 cet q̄ mille. centum cubitos habens in altitudine. in grossitu-
 dine vero decem. vnaqueq; manus videnos digitos habebat.
 et digiti habebant in longitudine centenas palmas. in gros-
 l. iiii.

Quarta pars.

litudine vero denas. habebat ungues ferreos tā in manibus
q̄ in pedibus. lanceis militū grossiores et etiā lōgiores. Ro-
strū eius nimis longū et grossū. cauda eius asprima et lōga
ad nocendū aiabus aculeis acutissimis p̄parata. Iacet autē
illud monstrū horribile sup cratē ferreā suppositis ardētib⁹
prunis ab innumerabili mltitudine demonū follibus sufflā-
tū succēsa. Circūdat autē illū tanta multitudo aniarū et de-
monū: q̄ nulli esset credibile q̄ mūdus tot aias a principio
potuisset habere. Ligatus autē est ille hostis ātiquus p̄ singu-
las mēbroꝝ iūcturas cathenis ferreis et creis ignitis et val-
de grossis. Cūq̄ sic versat̄ in carbonibus et vndiq̄ coartatur.
nimia exardescēs ira: vertit se devno latere in aliud et omēs
manus suas in illā multitudinē aiarū extēdit: easq̄ repletas
p̄stringit aiabus: sicut rusticus sitiens racemos comp̄mitvt ī
devinū eliciat: intantū ut nulla sit ibi aia q̄ nō in illa p̄stric-
tione p̄ueſ capite vel pedibus vel manibus: et tūc suspirās sus-
flat et spgit aias in diuersas partes iehēne: et statim eructu-
at puteus ille de quo p̄diximus fetidā horribilēq̄ flāmā. Et
cū anhelitū suū retrahit ad se oēs aias q̄s añ dira illa bestia
dispserat et cū fumo et sulphure in os eius cadētes deuorat.
Sed et q̄cunq̄ manus eius effugiūt ne stringant̄: pcutit illas
cū cauda sua et sic misera bestia pcutiens sp̄ pcutit et tormē-
ta omnibus inferens sup omēs in tormētis omnibus cruciat̄
Tūc ait angelus ad animā hic est lucifer p̄ncipiū creaturāꝝ
dei: q̄ versabat̄ in delitiis paradisi: q̄ si solutus fuerit celū hī-
et terrāvſq̄ ad inferos pturbaret. Hii autē qui cū eo sūt ptim
sūt filii tenebrāꝝ. ptim filii ade: et iā iudicati ac multos ali-
os expectāt: qui uel xpm negauerūt: uel negantiū oꝝa fece-
runt. Hic sunt plati et p̄ncipes mali de quibus scriptū ē. Po-
tentes potenter penas et tormenta patient̄. qui sc̄z nō bñ vsi
sunt potestate sibi a deo p̄cessa. hic autem princeps tenebra-
rum dicit̄ nō p̄pter potentiā quā habebat: sed p̄pter primatū
quē tenet in tenebris. Quīs autē alie pene quīs sint maxie re-
spectu huius p̄ nihilo computant̄. Ad hec aia: verū est. nā vi-
dere tm̄ locū istū magis me p̄turbat: et fetorē eius sustinere
plus me grauat: q̄ pati omnia q̄ ante patiebar. Vñ rogovt si

potest fieri hinc me cito abstrahas: et hic me cruciari amplius nō pmittas. Hic enim video multos notos et sodales meos quos mecū in seculo gaudebā habere socios: quorū hic cōfortiū multū phorresco. Scio autē p certo q̄ nisi mihi gratia diuina succurrat peccatis meis exigētibus: nō minus ista patiā. Ad quē angelus: veni o felix aīa p̄citere in requiē turam. quia dñs bñfecit tibi. Nō ei ista patieris neq̄ āplius hec videbis nisi istorū q̄ vidisti oblitus: et iustitiā dei nō veritus peccatis iterū ipliceris. ¶ §. iiii. visio karoli calui de tormētis inferni.

Ego karolus imperator dei dono. rex germanorum. patricius romanorum: atq̄ imperator francorum: sacra nocte diei dñice post celebratū nocturnarū horarū diuinū officiū: dūvellē somnū accipe. venit ad me vox terribilr dicēs. karole exiet a te modo spūs tuus in hora non modica. Statimq̄ fui raptus in spū: et qui me sustulit erat cādidissimus: tenes in manu sua glomerē lineū clarissimū instar luminis emicātem. sicut solent comete facere qñ apparent. Incipiēsq̄ illud dissoluere dixit ad me. Accipe filū glomeris emicātis: et liga ⁊ noda fortiter in pollice dextre manus tue. quia p illum duceris in laberitheas infernorū penas. Hoc dicto p̄cessit me velociter: dissoluens filū Incisui glomeris: duxitq̄ me in p̄fū dissimas valles igneas q̄ erant plene puteis ardentibus pice sulphure, plumbo, cera, et adipe. Ibiq̄ inueni pontifices patris mei et auunculoꝝ meoꝝ: quos cum pauens interrogarem cur tam grauiā patiebant supplicia. responderūt suim⁹ ep̄i patris tui et auunculoꝝ tuorū: et dum deberemus illos et ipsorum pp̄m de pace et concordia admonere: seminatus discordias et fuimus monitores maloꝝ. Ideo nunc incendimur in istis tartareis suppliciis et nos et alii homicidarum et rapinarum amatores. Huc etiam et tui ep̄scopi et satellites venient: qui similiter amant hec facere. Et dum hec tremebundus auscultarem: ecce nigerrimi demones aduolātes cūvncis igneis volebāt filū glomeris apphēdere quē i manu mea tenebā: et ad se at̄there. s̄ reuerberātib⁹ radiis illi⁹ n̄ valebāt illū at̄tigere. Deide p̄t̄gū currētes voluēt me i ipsos

Quarta pars.

puteos sulphureos precipitare: sed ductor meus traxit me ad se fortiter: et sic ascendimus sup mōtes igneos altissimos: de quibus generabantur paludes et flumina feruētia et oīa genera metallorum buliētia ubi reppi innumeras aīas hoīm et pncipiū patris mei et fratrum meorum. Quaxalie quidē precipitate erant usq; ad capillos. alie usq; ad mentū. alie usq; ad umbilicū: et clamauerūt ad me euādō: dū viximus amauimus tecū cū patre tuo fratribus ⁊ auūculis tuis facere p̄lia, homicidia, et rapinas p̄ cupiditate terrena. ideo in istis bulientibus fluminibus et diuersis metallorum generibus nūc torquemur. Et cū adhuc timidus accederē: audiui post me aīas acclamare. potentes potenter tormēta patient. Et respiciens vidi supra ripas fluminis bulientes fornaces, igneas, piceas, et sulphureas plenas magnis drachonibus, scorpionibus, et serpētibus generū diuersorum. ubi etiā vidi aliquos patris fratrum et auūculorum meorum principes: dicentes mihi. heu nobis karole: vides q̄ta sustinemus tormenta p̄pter maliciā et superbiam nostram et mala p̄silia que regibus nostris et tibi dedimus propter cupiditatē. Cūq; dolendo p̄gemiscerē accurrerūt ad me drachones apertis faucibus plenis igne sulphure et picevolētes me translutire: sed ductor meus liberauit me validius ī de trahens. Et descendimus in vallē quandā que ex vna parte erat tenebrosa et ardens sicut clibanus ignis. Ex altera vero tam amenissima et splendidissima ut nulla ratione valeā explicare: verti me contra tenebrosā partem et flammā: ibiq; vidi aliquos reges de genere meo: ī magnis suppliciis deputatos. Tunc angustiatus nimis putauī me statim in illis suppliciis demergendū a gygantibus nigerrimis qui ipsā vallem p̄stabant diuersis generibus ignium: sed p̄ dei miām liberatus sum. Sicq; post hec et alia multa que vidi reuersus est spūs meus in me valde fessus et p̄tritus: laudauīq; dñm qui saluat sperātes in se. qui potestatē habet et vite et mortis. qui ducit ad inferos et reducit. Sed sunt multi qui tales visiones p̄temnūt. nec referentibus eas credunt veluti fabulantes deridentes, aut figmenta mendaciter adinuenta. aut melancolicorum vana somnia, arrepticioꝝ insani. reputantes. Nec mi

Quarta pars.

rum si talibus fidē nō adhibent qui infernū esse nō credunt. nisi ore vocaliter p̄fiterent: tñ se credere nec timere factis ostēdunt. et fortassis etiam ore dicerent si auderent. Beatus tñ greg. iiii. dya. et alii sancti talia credere nō dedignati sunt et in scriptis legenda reliquerūt posteris. Aduertendū ē tñ q̄ multa ibi describunt corporaliter q̄ tñ spūaliter intelligēda sunt. sicut patet de monstruosa bestia supius descripta in visione tūdali. et de luciferi figura horribili et statura et multa talia q̄ dicunt ibi. et in sibilibus sistr referunt. sicut patet in p̄phetis. sub figuris rerū corporalium plurima designant. Et in apo. fere p̄ totū etiā spūalia corporeis imaginibus figurant q̄ nō nisi spūaliter p̄nt intelligi. sicut p̄ diligenter in singulis intueti. Vtrū autē sint ibi vermes materiales et aialia venenosa: utpote / drachones / serpentes / bufones / et hmōi. Dicūt aliqui q̄ nō. qm̄ oīa bruta aialia in p̄flagratiōe mūdānorum igniū destruunt: ut dictū est. qm̄ taliū generatio et corruptō penitus auferent. Aliorū est opinio q̄ erūt ibi hmōi aialia venenosa: ut et horrore ingerāt aspectibus impiorū. et dolorem inferāt moribus dentiū pessimorū. et laceratiōibus vnguiū acutorū. Seruabunt enī aialia diuinā virtute ad impios cruciandū. Qm̄ si ante p̄sumationē mūdi salamādra adhuc corruptibilis aliquāto tpe pōt viuere in igne q̄to magis post iudiciū qm̄ oīa corpora rerū erūt incorruptibilia viuere poterunt in igne iehenne. Hoc vidēt p̄tendere tā scripture sacre verba q̄ plurima: q̄ sctōrū. Hoc etiā sciendū q̄ licet ante iudiciū demones dicant torquere aīas impiorū: ut iusto dei iudicio illi sint tortores in suppliciis qui fuerūt incētores in vitis: eisq̄ miserī subiciant inuiti quorū pueris suasionibus voluntarie consenserūt. Tñ post iudiciū cū cessabit oīs p̄latio ⁊ euacuauerit deus omnē principatū et potestātē: nō amplius torquebunt hoies. quia recepta plena et oīmōda pena sibi debita p̄ cunctis iniquitatibus eorū: fient socii reprobōrū. adeo q̄ erūt p̄fūdissime absorpti in suppliciis q̄ illos vltra torque re non poterunt.

Incipit q̄nta pars et vltima huius tractatus: p̄tinēs s̄mo nes vi. Sermo p̄mus est de b̄titudine i generali p̄tinēs s̄. iiii